

Education at a Glance 2009: OECD Indicators

Summary in Slovak

Prehľad vzdelávania 2009: ukazovatele OECD

Summár v slovenskom jazyku

- Prehľad vzdelávania je výročný súhrn OECD medzinárodne porovnateľných štatistík vzdelávania.
- Edícia z roku 2009 sa zameriava na rozmach vzdelávacích systémov, keďže v roku 2007 promovalo na univerzitách takmer dvakrát viac osôb ako v polovici deväťdesiatich rokov.
- V kontexte ekonomickej krízy, počas ktorej sú zdroje obmedzené, ale potreba investícií do ľudského kapitálu je vysoká, edícia z roku 2009 poukazuje aj na vzdelávacie procesy, financovanie a závery z ktoré určujú, či sú vzdelávacie systémy hodnotou za peniaze.

Dôraz na výsledok: efektívne investovanie vzácnych zdrojov do rozmáhajúcich sa vzdelávacích systémov

Počas ekonomickej krízy je tlak na efektívne fungovanie vzdelávacích systémov zosilnený z dvoch smerov. Na jednej strane sa obmedzenia zdrojov často zvyšujú. Na druhej strane, dôležitosť investícií do ľudského kapitálu narastá, keďže získavanie potrebných zručností a kompetencií sa stáva základným predpokladom obnovy ekonomicky.

Prehľad vzdelávania 2009 poskytuje podrobný prehľad pokračujúceho rozvoja vzdelávacích systémov, ich výsledkov a metód financovania a organizácie. Tieto údaje umožňujú celú škálu analýz do akej miery tieto systémy poskytujú hodnotu za peniaze a ako efektívne prinášajú požadované výsledky.

Pokračujúca expanzia

Počas posledného desaťročia objem edukačných aktivít rapídne rástol. Z malej menšiny na prevažnú väčšinu vzrástol najmä počet osôb, ktoré sa zúčastňujú vzdelávania nad rámec povinnej školskej dochádzky. Tento rast pokračuje takmer univerzálnou účasťou študujúcich na vyššej stredoškolskej úrovni, s následným, čím ďalej tým viac rozšíreným nástupom do inštitúcií na terciárnej úrovni. V roku 2007 dosiahla v niektorých krajinách tretina mladých ľudí (vo veku 25-34) terciárnu úroveň kvalifikácie, a v iných krajinách (Kanada, Japonsko, Kórea a partnerská krajina Ruská Federácia) 50% mládeže dosiahlo terciárne vzdelanie (**ukazovateľ A1**).

Prehľad vzdelávania popisuje tento rast číselnými údajmi, najmä čo sa týka počtu zápisov u rozličných vekových kategórií, údajov o kvalifikácii a vzdelanostného profilu dospelaj populácie. V každom z uvedených kritérií dochádza k rozsiahlemu paušálnemu rastu od roku 1995, ale krajiny sa podstatne odlišujú vo veľkosti nárastu a stupňa, do ktorého bol tento nárast v poslednej časti tohto obdobia udržiavaný.

Percentuálny podiel nástupu (**ukazovateľ C1**) 15-19 ročných v krajinách OECD bol v roku 2007 81%, s nárastom osem percentuálnych bodov od roku 1995. Zatiaľ čo v mnohých krajinách, v ktorých je nástup na vyšší stredoškolský stupeň takmer univerzálny nastali len nepatrné zmeny, krajiny ako Česká republika, Grécko, Maďarsko, Írsko a Poľsko zaznamenali nedávny rapídny nárast k veľmi vysokým úrovniam nástupu do škôl, pokiaľ v Mexiku a Turecku tiež došlo k rapídneho rastu, ale stále tam študuje len polovica tejto vekovej kategórie. Podobný nárast, o sedem percentuálnych bodov v podiele nástupu vekovej kategórie 20-29 ročných znamená, že v priemere jeden zo štyroch osôb v dvadsiatich rokoch študuje. Tento pomer sa od roku 1995 v krajinách ako Česká republika, Grécko a Maďarsko takmer zdvojnásobil a nárast bol zaznamenaný vo všetkých krajinách okrem Portugalska a Veľkej Británie.

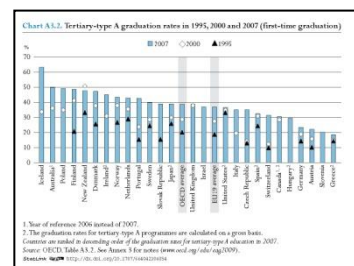
Tieto percentuálne hodnoty návštevnosti sú dopĺňané hodnotami kvalifikácie (**ukazovateľ A2 a A3**). Najbadateľnejšou zmenou tu je podiel populácie s ukončenou prvou kvalifikáciou na úrovni univerzitného vzdelania, klasifikovanou ako terciárny stupeň typu A – dominantná forma terciárneho vzdelávania. Od roku 2007 pol podiel dosiahnutia tejto úrovne v krajinách OECD v priemere 39%, čo je takmer dvakrát viac v porovnaní s rokom 1995. Nárasty boli zaznamenané v každej krajine, ale ich miera a časovanie sa značne odlišovalo. V Dánsku, Fínsku, na Novom Zélande, Nórsku a Španielsku po prudkom náraste z rokov 1995 až 2000 bol nasledovalo spomalenie rastu alebo dokonca (v prípade Nového Zélandu) pokles počas ďalších siedmich rokov. Oproti tomu sa nárast za posledné obdobie koncentroval v Grécku (zohľadňujúc pokles z posledných troch rokov), Japonsku, Portugalsku a Švédsku. Toto bol tiež prípad Českej republiky a Švajčiarska, kde sa v období od roku 2000 do 2007 počet absolventov takmer strojnásobil. Niektoré krajiny teda naďalej pokračujú v reforme terciárnych vzdelávacích systémov vo vzťahu k podielu obyvateľstva, ktorému poskytujú služby, kým v iných krajinách miera nárastu prinajmenšom stagnuje.

Dlhotrvať nárast miery kvalifikácie znamená, že mladší dospelí majú teraz vo všeobecnosti väčšiu kvalifikáciu ako starší dospelí. (**ukazovateľ A1**). Napríklad, vyššie stredoškolské vzdelanie dokončilo v priemere takmer 80% osôb vo veku 25-34 rokov, ale len niečo vyše polovica osôb vo veku 55-64 rokov. V niektorých prípadoch, ako napríklad Grécko, Írsko a Kórea, prevažná väčšina mladých pracujúcich, ale len malá časť tých, ktorí dosiahli dôchodkový vek, má vzdelanie tejto úrovne. V rozpätí týchto vekových kategórií sa dosiahnutie terciárneho vzdelania zvýšilo v priemere na úroveň viac ako jednej štvrtiny osôb z pôvodnej jednej pätiny osôb.

Tri najmarkantnejšie črty nárastu sú nasledovné:

- Veľká priepasť medzi pohlaviami v prospech žien v niektorých krajinách, ale v iných zasa nie. Napríklad vo Fínsku, Grécku, Maďarsku, Nórsku, Poľsku, Slovenskej republike a Švédsku dosahuje terciárne vzdelanie typu A okolo dvakrát viac žien ako mužov a na Islande je to ešte dokonca viac ako dvakrát. Na druhej strane, v Rakúsku, Nemecku a Švajčiarsku neexistuje žiadna priepasť medzi pohlaviami a v Japonsku túto úroveň dosahuje viac mužov ako žien. (**ukazovateľ A3**).
- Štúdium v zahraničí zaujíma čím ďalej, tým dôležitejšiu úlohu. Od roku 2006 do 2007, počet medzinárodných študentov vzrástol o 3.3% na úroveň viac ako 3 milióny študentov na terciárnej úrovni. (**ukazovateľ C2**).
- Účinok populačného rastu má v niektorých krajinách za následok ďalšie zaťaženie vyššieho vzdelávacieho systému, ako tomu je napríklad v Írsku, Španielsku a Turecku.

Graf A3.2 : Hodnoty terciárnej vzdelanosti typu A v rokoch 1995, 2000 a 2007 (prvé absolvovanie)

Kvalita vzdelávacích výsledkov

Aj keď sú kvalifikácie dôležitým znakom úspešného absolvovania študijných programov, *Prehľad vzdelania* poukazuje aj na rad ďalších výdobytkov vzdelávania, vrátane získavania vedomostí a zručností, miery zamestnanosti a úrovne miezd a spoločenských výdobytkov.

Štúdie, ako napríklad Program hodnotenia medzinárodných študentov (International Student Assessment (PISA)) priamo merajú vedomosti a zručnosti, ktoré študenti nadobudli. V tomto vydaní predstavujeme nové meradlo PISA, so zameraním na študentov, ktorí dosiahli vysokú úroveň vedeckých schopností vo veku 15 rokov (**ukazovatele A4 a A5**). Mnohí z týchto študentov si nájdu prácu vo vedeckých profesiách, ktoré sú dôležité pre národné ekonomiky. Tento ukazovateľ ukazuje široké rozdiely medzi krajinami v percentuálnom zastúpení vrcholových vedeckých kádrov. Takíto študenti sú charakterizovaní obľubou a ďalšími pozitívnymi postojmi ku vede. Približne štvrtina z nich má vo svojich krajinách podpriemerný sociálno-ekonomický status, čo poukazuje na to, že spoločenské znevýhodnenie nie je neprekonateľná prekážka.

Dôsledky na šancu zamestnaní sú na súčasnom zložitom pracovnom trhu dôležitejšie viac ako kedykoľvek predtým. Osoby s nižším ako stredoškolským vzdelaním druhého stupňa sú vystavené rizikám vyššej nezamestnanosti počas krízy v porovnaní s osobami s vyššou kvalifikáciou (**ukazovateľ A6**). Okrem toho, mladí ľudia s nižším vzdelaním ktorí stratia prácu, sú viac ohrození dlhšou dobou výpadku zamestnania: vo väčšine krajín je viac ako polovica osôb vo veku 25-34 rokov s nízkou kvalifikáciou nezamestnaná (**ukazovateľ C3**). Tí ktorí sú z nich zamestnaní, majú výhodu vyššej mzdy pri dokončení terciárneho vzdelania- vo väčšine krajín viac ako 50% – a v niektorých krajinách boli tieto prémie zvýšené (**ukazovateľ A7**). V priemere, terciárne vzdelanie v krajinách OECD vytvára približne dvojnásobnú hodnotu vyššieho sekundárneho alebo nadstavbového vzdelania, ktoré nie je terciárne (**ukazovateľ A8**).

Takéto ekonomické výsledky sú tento rok doplnené novým ukazovateľom spoločenského dopadu (**ukazovateľ A9**). V stredobode sa nachádzajú tri aspekty, ktoré odzrkadľujú zdravie a súdržnosť spoločnosti: vlastné ponímanie zdravia, politický záujem a dôvera medzi občanmi. Všetky tri spoločenské dopady sú v kladnom vzťahu s nadobudnutým vzdelaním, ale líšia sa v poňatí toho, ktorá úroveň prináša najväčšie výhody. Študenti, ktorí ukončia vyššie stredné vzdelanie s omnoho vyššou pravdepodobnosťou uvádzajú dobré zdravie v porovnaní s tými, ktorí ho nedokončili. Naopak, nárast politického záujmu a presvedčenie, že väčšina ľudí sa snaží byť spravodlivá, sú častejšie späté s dosiahnutím vzdelania na terciárnej úrovni.

Graf A4.1 : Percentuálne zastúpenie vrcholných vedeckých kádrov v rámci PISA 2006

Financovanie vzdelania

Úroveň nákladov vynaložených štátmi na vzdelanie súvisí čiastočne so zdrojmi štátu, aj keď je vzťah medzi nákladmi na študenta a HDP na hlavu evidentnejší na primárnej a sekundárnej úrovni ako na terciárnej (**ukazovateľ B1**). Celkové náklady za uplynulé desaťročie rástli v takmer polovici krajín rýchlejšie ako HDP. (**ukazovateľ B2**). Pod terciárnou úrovňou to malo za následok strmý nárast nákladov na študenta, ale na terciárnej úrovni rast nákladov vždy nedržal krok s nárastom počtu študentov, preto náklady na jedného študenta klesli v tretine krajín OECD a ich partnerských krajín (**ukazovateľ B1**).

Náklady na vzdelávanie naďalej odčerpávajú vysoký podiel verejných zdrojov, aj keď ich podiel verejnom rozpočte sa pohybuje v rozpätí od 22% v Mexiku až po menej ako 10% v Nemecku, Taliansku a Japonsku (**ukazovateľ B4**). Vďaka tlakom na hľadanie alternatívnych zdrojov financovania, náklady na vzdelávanie vo väčšine krajín rastú viac zo súkromných zdrojov ako náklady financované z verejných zdrojov. Napriek tomu, že viac ako 85% celkových nákladov na vzdelávanie pochádza z verejných zdrojov, v niektorých krajinách je tento podiel oveľa menší pri terciárnom vzdelaní, keďže väčšina financovania v tomto sektore pochádza z súkromných zdrojov v Austrálii, Kanade, Japonsku, Kórei, v USA a v partnerských krajinách Chile a Izraeli (**ukazovateľ B3**). Významnou príčinou tohto javu je porovnanie ročných nákladov na školné: zatiaľ čo v siedmich štátoch OECD neexistujú žiadne, v tretine iných krajín predstavujú náklady na školné viac ako 1500 USD (**ukazovateľ B5**).

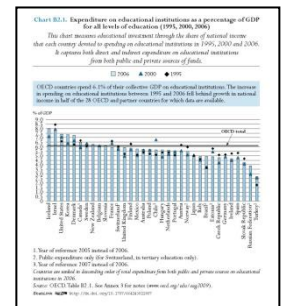
Podmienky na vyučovanie a učenie sa

Aby bol vzdelávací systém efektívny, musia byť správne podmienky na vyučovanie a učenie sa. Súčasťou toho je aj problematika zdrojov. V krajinách OECD priemerná veľkosť triedy na úrovni základného vzdelania predstavuje o niečo viac ako 21 žiakov na triedu (**ukazovateľ D2**). Toto je prevýšené počtom 25 žiakov na triedu len v troch členských krajinách OECD a od roku 2000 došlo k značným poklesom početnosti tried v krajinách, kde boli najvyššie, obzvlášť v Kórei a Turecku.

Ďalším aspektom získavania prostriedkov na vyučovanie a učenie sa tam kde je väčšia odchýlka v početnosti tried, sú mzdy učiteľov (**ukazovateľ D3**). Po 15 rokoch praxe, mzdy učiteľov na základnej škole kolíšu od úrovne vyše dvojnásobku HDP na hlavu v Kórei, až po menej ako 75% HDP na hlavu n Islande, Nórsku, a partnerských krajinách Estónsku a Izraeli.

Organizácia výučby sa tiež podstatne líši, pričom počet vyučovacích za rok na verejných základných školách je nižší ako 650 hodín v Dánsku, Maďarsku, Turecku a partnerskom štáte Estónsko, ale až 1080 hodín v USA. (**ukazovateľ D4**).

Graf B.2.1 : Náklady na vzdelávacie inštitúcie ako percentuálna hodnota HDP pre všetky úrovne vzdelávania (1995, 2000, 2006)

Nový rad ukazovateľov medzinárodnej štatistiky vyučovania a učenia OECD (TALIS) prináša možnosti podrobnejšej analýzy výučby (**ukazovatele D5 a D6**). Toto je prvá medzinárodná štatistika, ktorá sa sústreďí na prostredie vzdelávania a pracovné podmienky učiteľov na školách na základe odoziev učiteľov a riaditeľov stredných škôl nižšieho stupňa z 23 krajín.

Učitelia v rámci TALIS udávajú, že možnosť získať hodnotenie, uznanie a spätná väzba má kladný vplyv na ich spokojnosť v práci, vedie k zmenám ich pracovných metód a podstatne zlepšuje ich rozvoj ako učiteľov. Niektoré krajiny však majú relatívne slabú štruktúru hodnotenia a neprospeievajú z týchto postupov. Jedna tretina alebo viac zo škôl v Rakúsku, Írsku a Portugalsku nezískala za uplynulých päť rokov žiaden typ školského hodnotenia. V priemere 22% učiteľov v krajinách zúčastnených v TALIS nedostalo za uplynulých päť rokov žiadnu spätnú väzbu ani hodnotenie. Táto hodnota je viac ako 45% v Taliansku a Španielsku (**ukazovateľ D5**).

Štatistika TALIS sa taktiež zaoberala postupmi, návykmi, presvedčeniami a profesijnými stanoviskami učiteľov (**ukazovateľ D6**). Aj keď učitelia vo väčšine zúčastnených krajín strávia v priemere takmer 80% času svojej vyučovacej hodiny vyučovaním a osvojovaním vedomostí, učitelia vo väčšine krajín strácajú drahocenný čas vyrušovaním a administratívnymi prácami. Učitelia vnímajú študentov častejšie ako aktívnych účastníkov procesu získavania a formovania vedomostí, v protiklade s považovaním hlavnej úlohy učiteľa ako sprostredkovateľa informácií a osoby, ktorá poukazuje na „správne riešenia“. Avšak učitelia vo všetkých krajinách kladú viac dôraz na štruktúrované prístupy k učeniu sa, s jasne vytýčenými učebnými cieľmi než na prístupy orientované viac na študentov.

Graf D6.1 : Distribúcia času stráveného v triede počas priemernej vyučovacej hodiny (2007-08)

© OECD 2009

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD: www.oecd.org/bookshop/

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/

